

Koncepce rozvoje Ústavu bohemistických studií FFUK

(akademický rok 2006/2007 – 2008/2009)

Koncepce rozvoje činnosti Ústavu bohemistických studií vychází ze specifík jeho současného vědeckého a pedagogického působení a z role, kterou hraje a musí hrát jako centrum koordinace a podpory zahraniční bohemistiky, a to především pořádáním jednotlivých běhů Letní školy slovanských studií a na ně navazujících mezinárodních symposií věnovaných češtině jako cizímu jazyku.

Obor čeština jako cizí jazyk se na Filozofické fakultě UK konstituoval před padesáti lety. Na tuto tradici navazuje vědecká a pedagogická činnost Ústavu bohemistických studií, který nabízí zahraničním studentům akreditované studijní programy: magisterský, bakalářský a navazující magisterský studijní program čeština pro cizince. U zahraniční bohemistické a slavistické veřejnosti si prestižní pozici vydobyla LŠSS a značnému zájmu se těší dvousemestrální program Česká studia i další specializované kurzy českého jazyka.

Rostoucí zájem a studium češtiny jako cizího jazyka u akademické i širší veřejnosti vedl k podstatnému rozšíření nabídky různých typů kurzů. Je zapotřebí udržet a rozšířit zájem o intenzivní desetidenní kurzy (organizovány jsou v lednu a v červnu každého akademického roku) a nově i o večerní kurzy, které by během dvou až tří let měly trvale vstoupit do povědomí cizinců, kteří žijí a pracují v Praze a mají často silný motiv osvojit si znalosti češtiny. To klade nové nároky na personální obsazení ÚBS interními a nepochybně i externími spolupracovníky.

Zároveň totiž platí, že limitujícím faktorem personálního rozvoje je a zřejmě i zůstane platný způsob financování veřejných vysokých škol. Pokud se principy nezmění, není de facto možné počty interních pracovníků zvyšovat, protože nejsou vytvořeny předpoklady pro jejich finančně zajištěnou systemizaci. Nic na tom nemění ani fakt, že ÚBS přináší Filozofické fakultě poměrně významné finanční prostředky, plynoucí z dobrých ekonomických výsledků LŠSS a dalších placených kurzů, v nichž ovšem pedagogicky působí i řada externích spolupracovníků.

I. Personální rozvoj ÚBS

Členění ÚBS na dva semináře - seminář češtiny pro cizince-studenty bohemistiky, stážisty a postgraduandy a seminář češtiny pro cizince-nebohemisty a studenty programu Česká studia -, se osvědčuje. Zároveň je žádoucí zachovat i relativně samostatný sekretariát Letní školy slovanských studií.

a) Personální rozvoj semináře češtiny pro cizince-studenty bohemistiky, stážisty a postgraduandy

Vedoucí semináře doc. Hrdlička se v předchozím roce habilitoval, jeho hlavním úkolem je rozvíjet vědeckou a pedagogickou práci tak, aby po pěti letech mohl přistoupit k profesorskému řízení. Předpoklady pro to má. Celkový počet členů semináře je pro akreditované programy dostačující, zvláště, když od 1.10.2006 byla jako asistentka přijata Mgr. Markéta Gebhartová, a to zatím na 0,5 pracovního úvazku. Při výběrovém řízení prokázala, že je mladou a velmi perspektivní pracovníci. Má předpoklady, že včas ukončí doktorské studium, které zahájila. Její přijetí příznivě ovlivňuje i věkovou strukturu pracovníků v tomto semináři. Po dokončení doktorského studia by měla být převedena do funkce odborného asistenta, a to na plný pracovní úvazek. Vědeckou perspektivu má i PhDr. Jiří Pešička po dokončení doktorského studia a do tohoto studia se přihlásí i PhDr. Jiří Hasil. Talentovaná odborná lektorka Mgr. Lucie Lánská rovněž zahájí doktorské studium, pokud jí to umožní zdravotní stav dítěte. Skončí-li ze stejného důvodu její pracovní poměr, potom bude třeba požádat děkana fakulty, aby vypsál výběrové řízení na obsazení místa docenta pro obor čeština jako cizí jazyk. Ten by se pak podílel na výuce v bakalářském a navazujícím magisterském studijním programu, vedl bakalářské a magisterské diplomní práce, a to od akademického roku 2007/2008. PhDr. Jan Holub (pracuje na 0,5, pracovního úvazku) patří k profilujícím osobnostem ÚBS, je jedním ze zakladatelů oboru, jeho pedagogická a odborná zkušenost má pro ÚBS zásadní význam, a proto i v dalším období je jeho pedagogické působení potřebné a vítané. Pokud by se rozhodl pedagogickou činnost ukončit, pak by akreditační potřeby vyžadovaly vypsát

výběrové řízení na 1 místo docenta pro obor čeština pro cizince, případně pro odborného asistenta s vědeckou hodností a perspektivou habilitace.

Od 1.1.2007 se zřejmě uvolní místo odborné referentky (sekretářky) a organizační tajemnice LŠSS. Vedení ÚBS musí zahájit jednání s vhodnými kandidátkami na obsazení tohoto místa, přičemž podmínkou pro přijetí je dobrá znalost práce na PC, schopnost komunikovat v angličtině a také odpovídající společenské vystupování.

b) Seminář češtiny pro cizince-nebohemisty a studenty programu Česká studia

Působí v něm vesměs odborné lektorky s dlouholetými pedagogickými zkušenostmi, ověřenými i dlouhodobou výukou na zahraničních univerzitách. Navíc se jedná o úspěšné autorky učebnic a učebních textů. Početní stav semináře nebude možné měnit, ale v úvahu je třeba brát fakt, že v každém akademickém roce některý z pracovníků ÚBS zajišťuje výuku češtiny na některé z partnerských zahraničních univerzit a jeho úvazek je pak zapotřebí pokrýt. Vedoucí (prof. Kuklík) a pracovnice tohoto semináře se podílejí i na výuce v bakalářském a navazujícím magisterském studijním programu a na výuce stážistů a postgraduátů, což umožňuje, aby úspěšný doktorand, který je před dokončením doktorské práce, mohl čerpat studijní volno a vytvořila se tak obdobná situace, jako při habilitačním řízení doc. Hrdličky.

V akademické roce 2008/2009 navrhuji vypsát výběrové řízení na místo docenta nebo profesora, který by vedl tento seminář a převzal by výuku přehledu českých dějin a specializované přednášky kulturně historického zaměření, které tvoří důležitou součást akreditovaných studijních programů koncipovaných v „areálovém duchu“. Jeho odborná specializace by se soustřeďovala na české dějiny se specializací na dějiny kultury, vhodné by ovšem bylo, aby vystudoval i bohemistiku.

c) Externí spolupracovníci

Pro ÚBS je mimořádně důležité, aby v externí spolupráci pokračoval prof. František Čermák, jeden ze zakladatelů oboru a jeden z nejčelnějších představitelů soudobé české lingvistiky. Podobně to platí o PhDr. Heleně Confortiové, členky SZK. Zároveň je nezbytné kreativně vyhledávat k externí spolupráci – zvláště pro výuku na LŠSS,

v programu Česká studia a v intenzivních a večerních kurzech – další mladé a talentované lektory a lektorky, u nichž se už během studia projevil zájem specializovat se na problematiku češtiny jako cizího jazyka, nebo úspěšně působili jako doprovodní tlumočníci na LŠSS. S takovou praxí učinilo vedení ÚBS dobré zkušenosti a je v ní zapotřebí pokračovat.

Personální rozvoj ÚBS v příštích letech bude mít – vzhledem k limitujícím ekonomickým faktorům – především charakter zlepšení jeho kvalifikační struktury a zvýšení jeho akreditačního potenciálu. Jsem přesvědčen, že právě v tom spočívá „umění možného“.

II. Rozvoj pedagogické činnosti

Pedagogická činnost ÚBS má prvořadý úkol: kvalitně naplňovat studijní plány akreditovaných programů a zároveň v akademickém roce 2006/2007 připravit návrh reakreditace bakalářského i navazujícího magisterského studijního oboru čeština pro cizince.

Cíle studijního oboru a charakteristika bakalářského a navazujícího magisterského studia

Na začátku třetího tisíciletí je jasně patrný zvýšený zájem o studium češtiny jako cizího jazyka. Česká republika se pro řadu cizinců stala zajímavou zemí. Chtějí zde i po ukončení studia žít a pracovat. Pokud se orientují na zahraničních univerzitách na studium slavistiky, zajímají se o studium češtiny jako jednoho z těch slovanských jazyků, o nějž se projevuje stoupající zájem, který je zapotřebí podchytit. Existují i další (obecně kulturní nebo ryze osobní) motivace studentů, aby zvládli praktické znalosti českého jazyka a případně se mu i hlouběji věnovali. Mezi nimi jsou nejen zájemci trvale žijící v zahraničí, ale i cizinci s trvalým dlouhodobým pobytem na území České republiky – imigranti i repatrianti. Těm všem je určena nabídka studijního oboru čeština pro cizince.

a) Bakalářský studijní obor čeština pro cizince

Bakalářský studijní obor čeština pro cizince je koncipován s ohledem na svého budoucího uživatele a akcentuje praktické zvládnutí českého jazyka a získání přehledných, ale ucelených znalostí české kultury, zvláště pak české literatury.

Velký důraz se klade na zdokonalení praktických jazykových dovedností. Jazykové semináře jsou proto zaměřeny na prohloubení a rozšíření jazykových znalostí (gramatika, slovní zásoba), velký důraz se klade na jejich správnou aplikaci, ale i na to, aby absolvent bakalářského studia zvládl bez větších problémů i písemné vyjadřování v češtině a prokázal to v bakalářské práci.

Bakalářský studijní obor čeština pro cizince, jehož základem je moderní filologie, je koncipován jako ucelený studijní program s výrazným praktickým zaměřením. To se týká nejen jazykové složky, ale i složky literární a kulturně historické. Velký důraz je kladen na prezentaci široce chápaných reálií (historie, geografie, státní zřízení, hospodářství, hudba, divadlo, film, výtvarné umění, architektura...). Obecná lingvistika i literární teorie je zastoupena jen okrajově, a to v rozsahu nezbytném pro poučeného uživatele jazyka a čtenáře. Důraz je kladen na synchronní pohled na jazyk – diachronní pohled je omezován pouze na nezbytné poznámky o zastaralosti nebo novosti některých morfologických, syntaktických či lexikálních jevů.

b) Navazující magisterský studijní obor čeština pro cizince

Navazující magisterský studijní obor čeština pro cizince je koncipován tak, aby navazoval na předcházející bakalářské studium češtiny pro cizince. Je ale otevřen nejen pro absolventy bakalářského oboru čeština pro cizince na FFUK. Podmínkou k přijetí do tohoto studijního programu je složení přijímacích zkoušek. Je určen pro ty absolventy bakalářského studijního oboru filologie, kteří mají zájem o odborné (lingvisticky zaměřené) studium češtiny jako cizího jazyka. Základními součástmi tohoto studijního programu jsou tedy teoretické disciplíny (obecná lingvistika, úvod do studia slavistiky, teoretické problémy studia bohemistiky, teorie literatury) a také disciplíny, jež mají studenty hlouběji seznámit s obecnými a teoretickými problémy studia bohemistiky, a to ze synchronního i diachronního hlediska. Pozornost je rovněž věnována obtížnějším aspektům

zvládnání praktického jazyka, stylistické variantnosti, frazeologie aj. Magisterský studijní program rovněž studentům nabízí možnost hlouběji se seznámit podle vlastní volby s vybranými filologickými disciplínami formou povinně volitelných seminářů jazykovědných, literárněvědných, obecně lingvistických i slavistických. Studenti si je mohou volit nejen z nabídky Ústavu bohemistických studií, ale i z aktuální nabídky dalších filologických pracovišť UK FF, především Ústavu českého jazyka a teorie komunikace, Ústavu české literatury a literární vědy, Ústavu českého národního korpusu, Fonetického ústavu, Ústavu lingvistiky a ugrofinistiky a Ústavu slavistických a východoevropských studií.

Druhý specifický okruh pedagogické činnosti ÚBS bude i nadále tvořit **zajištění základních a výběrových kurzů českého jazyka pro zahraniční stážisty a postgraduanty.**

Na FFUK přijíždějí zahraniční studenti na různé druhy studijních pobytů a stáží, v rámci programu Erasmus nebo i na základě mezivládních a meziuniverzitních dohod, a to jeden nebo i dva semestry. ÚBS pro ně realizuje i specializované a podle úrovně velmi členité kurzy (od úrovně A až po úroveň E). Pracovníci ÚBS vytvořili pro tyto kurzy specializované učebnice a učební texty. V tomto trendu je v příštích letech zapotřebí pokračovat a připravit nové učebnice zejména pro úrovně C – E, které před vydáním v nakladatelství Karolinum projdou praktickým ověřováním.

Závazným pedagogickým úkolem pro všechny pracovníky ÚBS je realizace jazykové výuky v Letní škole slovanských studií, ve dvousemestrálním programu Česká studia a ve dvou desetidenních intenzivních kurzech pořádaných v lednu a v červnu každého akademického roku. Zároveň k těmto úkolům přibyla i výuka ve večerních kurzech, na které se už po jejich otevření přihlásil překvapivě velký počet zájemců. Na výuce se ovšem podílejí i externí spolupracovníci a pro zajištění kvalitní a metodicky dobře vedené výuky se osvědčuje pořádání metodických seminářů, a to na počátku letního semestru každého akademického roku.

III. Rozvoj vědecké práce ÚBS

Hlavní a rozhodující úkol na tomto úseku vyplynul z jednání V. mezinárodního symposia „Čeština jako cizí jazyk“, jež se konalo ve dnech 14.-18. srpna 2006. Jeho zahraniční účastníci se jednoznačně přihlásili k myšlence uskutečnit další vědecké setkání zahraničních bohemistů v roce 2008 u příležitosti 660. výročí založení Univerzity Karlovy. Ústav bohemistických studií je schopen nejen organizačně, ale i po obsahové stránce takové sympozium realizovat, a to v rámci 52. běhu Letní školy slovanských studií. Zřejmě vědecky závažnější by ale bylo uspořádání velké mezinárodní konference „Pocta bohemistů 660. výročí založení Univerzity Karlovy“, která by jednala v několika sekcích (jazykovědné, literárněvědné, historické, slavistické atp.), ale zároveň by zahrnovala i jednání sekce „Čeština jako cizí jazyk“. ÚBS je připraven se podílet na ustavení přípravného výboru takovéto konference a poskytnout mu organizační zkušenosti, potřebné databáze a mezinárodní kontakty. Pracovníci ÚBS by se na jednání konference podíleli svými vědeckými příspěvky.

Pro nastávající období budou pracovníci ÚBS (doc. Hrdlička a další) pokračovat ve své účasti na grantových projektech ÚJOP UK, jejichž obsahem je tvorba specializovaných učebních materiálů a testů, které budou ověřovat stupeň znalostí českého jazyka podle evropského referenčního rámce. Dr. Bischofová bude pokračovat na plnění velkého mezinárodního srovnávacího grantu Evropské unie (koordinátorem je univerzita ve Vilniusu), v němž prezentuje výsledky badatelské a metodické práce v oblasti češtiny jako cizího jazyka.

Další pracovníci ÚBS (dr. Pešička, dr. Adamovičová) budou pokračovat ve spolupráci s Ústavem českého národního korpusu a prof. Čermákem, čímž přispívají k plnění významného záměru.

ÚBS by i nadále měl vytvářet dobré organizační a pracovní podmínky pro tvorbu reprezentativních vědeckých monografií (připravuje se vydání XV. dílu Velkých dějin zemí Koruny české ve dvou svazcích – spoluautor prof. Kuklík) a pro další vědecké práce, studie či učebnice. Vizitkou odborné a vědecké práce ÚBS jsou „Sborníky přednášek“ z jednotlivých běhů LŠSS, v jejichž vydávání je třeba pokračovat.

IV. Výhled dalších oblastí rozvoje ÚBS

a) Letní škola slovanských studií

1. I v příštím období musí Letní škola slovanských studií přispívat k plnění základní role ÚBS, jehož ambicí je být nejen odborným specializovaným pracovištěm pro výuku češtiny jako cizího jazyka, ale i koordinačním centrem a střediskem spolupráce zahraničních bohemistů.
2. Největší pozornost soustředí Letní škola na mladé a talentované slavisty a bohemisty, především studenty doktorandského studia, kteří už o své studijní orientaci kvalifikovaně rozhodli. Proto bude pečovat o stipendisty, kteří přijíždějí na základě meziuniverzitní výměny.
3. LŠSS se soustředí na podporu zájemců o českou kulturu v jejích různých složkách (literatura, hudba, divadlo, film) a klade si za cíl posilovat motivaci slavistů, kteří se orientují na češtinu jako jeden z dalších slovanských jazyků.
4. I když celkový počet účastníků LŠSS dosáhl horní hranice její kapacity, je naprosto nutné otevřít ji pro účastníky ze zemí, kde se zatím bohemistika prakticky nepěstovala a nepěstuje (země Latinské Ameriky).
5. Pro přednáškové cykly jednotlivých běhů Letní školy je nutné získávat nejen přední odborníky z FFUK, ale i z dalších fakult Univerzity Karlovy, z dalších vědeckých a kulturních institucí a zahraniční odborníky.

b) Program Česká studia, Intenzivní kurz českého jazyka a Večerní kurz českého jazyka

V letech 2006/2007 až 2008/2009 navázat na desetiletou tradici realizace dvousemestrálního studijního programu Česká studia. Vhodnou propagací a zejména kvalitní výukou dosáhnout konsolidace početního stavu zahraničních studentů, kteří se hlásí do tohoto „placeného“ programu, a to tak, aby vždy byly realizován studijní plán pro začátečníky, mírně pokročilé a pokročilé. Kritériem úspěšnosti programu Česká studia je počet jeho absolventů, kteří úspěšně vykonají přijímací řízení k řádnému studiu na Filozofickou fakultu nebo na jiné české vysoké školy. V případě nepříznivého vývoje devizových kurzů bude třeba s vedením fakulty projednat otázku případného zvýšení

finanční úhrady za absolvování programu Česká studia, který v současné době činí 1000 EUR a 50 EUR jako registrační poplatek za jeden semestr studia.

Desetidenní intenzivní kurzy (300 + 50 EUR), které se konají vždy v lednu a v červnu každého akademického roku, organizovat tak, aby rovněž proběhly na úrovni začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí. Z účastníků těchto kurzů se často rekrutují zájemci o LŠSS nebo o program Česká studia. Realizace Večerních kurzů českého jazyka našla odezvu už po jejich vyhlášení a během následujícího období je předpoklad, aby byly paralelně realizovány kurzy pro začátečníky i pokročilé. Složení účastníků Večerních kurzů je odlišné, rekrutují se především z řad cizinců, kteří žijí a pracují v Praze. Z toho vyplývá jejich motivace ke studiu češtiny.

c) Spolupráce s organizacemi a pracovišti, které se zabývají otázkami výuky češtiny jako českého jazyka. Spolupráce s MŠMT

ÚBS bude i nadále rozvíjet spolupráci s Asociací učitelů češtiny jako cizího jazyka, a to především v oblasti metodické spolupráce a konáním odborných přednášek pro členy této asociace. Osvědčila se rovněž kooperace s organizací CIC (Centrum pro integraci cizinců) a s organizací SOZE (Sdružení občanů zabývajících se emigranty). Na Univerzitě Karlově působí i Ústav jazykové a odborné přípravy a v jeho rámci školicí a testovací centrum s nímž ÚBS je a zůstane v těsném kontaktu, a to především účastí na grantových projektech tohoto centra a aktivním autorským podílem pracovníků ÚBS při tvorbě učebních materiálů a testů. ÚJOP a ÚBS se společně soustředí jako pracoviště UK na zastoupení v ALTE, organizaci, která zajišťuje testování znalostí jazyků podle evropského referenčního rámce.

S MŠMT spolupracuje ÚBS nejen organizováním Letní školy slovanských studií, které se zúčastní přibližně 75 stipendistů, ale vedle toho je připraven podílet se na odborném a metodickém školení lektorů českého jazyka, které ministerstvo vysílá do zahraničí.

d) Spolupráce se zahraničními univerzitami

ÚBS v rámci programu Erasmus rozvíjí spolupráci s University of Tampere (vysílá lektora dvakrát ročně, a to na osm týdnů probíhající intenzivní výuku češtiny), s University of Oslo (vysílá jednou ročně lektora na dvoutýdenní intenzivní kurzy) a pravidelnou spolupráci na základě zvláštní smlouvy realizuje kurzy s Berliner Bohemicum, které vždy v září každého akademického roku pořádá Humboldtova univerzita. ÚBS vysílá na Berliner Bohemicum lektory a podle požadavků připravuje i týdenní pobyt frekventantů z řad německých bohemistů v Praze. Svě poslání přímé podpory zahraniční bohemistiky plní ÚBS i tím, že více než deset let se podílí na zajištění výuky českého jazyka na univerzitě v Soulu (v letošním ak. roce byl vyslán dr. Pešička) a v zimním semestru ak. roku 2006/2007 působí v Bruselu doc. Hrdlička.

Úkolem pro nastávající období zůstává zlepšit možnosti mobility studentů bakalářského a navazujícího magisterského programu čeština pro cizince.

e) Ekonomický efekt činnosti ÚBS ve prospěch FFUK

I když ÚBS počtem svých pracovníků (13) patří do kategorie menších základních součástí FFUK, přece je ekonomický efekt jeho činnosti v její prospěch významný. Vzhledem k tomu, že ze všech placených programů přísluší fakultě 20 % z každého účastnického poplatku, přesahuje výsledná částka 1 milion Kč v každém akademickém roce. Navíc platí, že ÚBS si z prostředků své doplňkové hospodářské činnosti hradí vlastní náklady na technické zabezpečení výuky a další rozvoj. Podaří-li se realizovat všechny placené programy v oblasti výuky češtiny jako cizího jazyka v navrhovaném rozsahu, pak se celkový ekonomický efekt ještě zvýší.

prof. PhDr. Jan Kuklík, CSc.

